

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Милена Шушулова-Павлова, преподавател в Нов български университет, департамент „Музика“ – професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство, **научна специалност Музикознание и музикално изкуство (05.08.02)**

за дисертационния труд на Анна Петрова-Фьорстер

докторант в НБУ, департамент „Музика“,

с научен ръководител: проф. Елисавета Вълчинова-Чендова, д.н. на тема:

НЕПОЗНАТА ЕВРОПЕЙСКА КЛАВИРНА МУЗИКА ОТ ВТОРАТА ПОЛОВИНА НА XVIII И НАЧАЛОТО НА XIX ВЕК

за присъждане образователна и научна степен „ДОКТОР“

в професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство,

Биографични данни на кандидата

Анна Петрова-Фьорстер завършва Средно музикално училище (1972-1976), след това Националната музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“ (1976-1980) с магистърска диплома. По-късно учи в *Ecole supérieure de musique* в Швейцария, Женева, в *Cours de virtuosité* (1981-1983), в *Musikhochschule, Konzertdiplom*, в Люцерн (1983-1987) и взема уроци по камерна музика при Натан Милщайн в Лондон (1988-1991). Посещава редица майсторски класове в периода 1979-1987 – при Станислав Нейгауз, Иван Моравец, Юрген Уде. В периода 1981 – 2020 Ана Фьорстер изнася рецитали в Европа, има турнета в Америка. Свири в Япония, в Италия с камерни състави. 10 години ръководи цикъл концерти “Geheitipp am Mittag” в Цюрих (1993-2000), записва за белгийското, френското, българското и австрийското радио, както и Радио *Монте Карло*, прави телевизионни записи в Япония и Швейцария. Има издадени 6 компакт диска. От 1981 до днес е преподавател в различни институции като *Ecole supérieure de musique*, Женева; в *Konservatorium* Цюрих, *Gymnasium* Кюснахт, *Musikhochschule* и *Konservatorium/Musikschule* Бил. Има и частна практика. Владее руски, английски, немски, френски и италиански езици.

Съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд е обсъден и предложен за защита на заседание на Департамент „Музика“ – НБУ, състояло се на 19.11.2020. Трудът се състои от увод, пет глави¹ със съответни подглави и заключение в обем 230 страници, от които 228 страници основен текст с нотни примери и 3 страници приложения (описание на дейности, свързани с концерти и записи на автора по време на докторантурата)². Цитираната литература включва 121 заглавия на български, руски, английски и немски език, в това число и сайтография.

В първа глава се разглежда непознатата европейска клавирна музика от втората половина на XVIII и началото на XIX век. Проследяват се процесите в клавирното изкуство на различните страни.

Във втора глава се разглеждат композиторите, творили в Германия: първите автори (Йохан Готфрид Мютел, Леополд Моцарт, Фридрих Вилхелм Руст), писали за новия инструмент

¹ **Глава 1.** ЗА НЕПОЗНАТАТА ЕВРОПЕЙСКА КЛАВИРНА МУЗИКА ОТ ВТОРАТА ПОЛОВИНА НА XVIII И НАЧАЛОТО НА XIX ВЕК. ШКОЛИ И ВЛИЯНИЯ. **Глава 2.** КОМПОЗИТОРИ, РАБОТИЛИ В ГЕРМАНИЯ (2.1. Йохан Готфрид Мютел и Леополд Моцарт. 2.2. Фридрих Вилхелм Руст. 2.3. Първите пътуващи виртуози и Даниел Щайбелт. 2.4. Лудвиг Бергер. 2.5. Август Александер Кленгел. 2.6. Йохан Бьонер.) **Глава 3.** КОМПОЗИТОРИ, РАБОТИЛИ В АВСТРИЯ (3.1. Ян Крштител Ванхал. 3.2. Леополд Кожелух. 3.3. Ян Воржишек. 3.4. Йозеф Вьолфл. 3.5. Йохан Фус, Николаус фон Круфт.) **Глава 4.** КОМПОЗИТОРИ, РАБОТИЛИ ВЪВ ФРАНЦИЯ (4.1. Йохан Шоберт. 4.2. Йохан Екард, Йохан Еделман, Игнац Ладюрне. 4.3. Революцията във Франция и нейното въздействие върху музикалния живот. Композитори. 4.4. Ясент Жаден. 4.5. Александр Боели. 4.6. Елен де Монжеру. 4.7. Фридрих Калкбренаер.) **Глава 5.** КОМПОЗИТОРИ, РАБОТИЛИ В АНГЛИЯ (5.1. Йохан Самуел Шрьотер. 5.2. Йохан Баптист Крамер, Джордж Пинго.)

² **ЗАПИСИ НА CD:** 1) Daniel Steibelt. Piano works. Anna Petrova-Forster, piano. Gega New, 2012. 2) Daniel Steibelt. Oeuvres pour piano. Anna Petrova-Forster, piano. Forgotten Records, 2015. 3) Diagnosis Wunderkind. Piano works by young composers. Anna Petrova-Forster, piano. CD Baby, 2016. 4) August Alexander Klengel. Piano and Chamber Music. Trio Klengel: Anna Petrova-Forster, piano, Keiko Yamaguchi, violin, Stefania Verità, cello, Toccata Classics, 2018. 5) The Birth of the Etude. Anna Petrova-Forster, piano. Toccata Classics, 2020.

ИЗЛЪЧВАНИЯ В РАДИОПРЕДАВАНИЯ: 1) Радио предаване на Монте Карло: Le printemps des arts – Monte Carlo mars 2018. 2) „Entre 18 et 19 heures” Daniel Steibelt – Anna Petrova-Forster

ЗАПИСИ В YOUTUBE: Anna Petrova Channel –

<https://www.youtube.com/channel/UCTJFIU165gG83Q4nVjpKJ0g>

<http://www.annapetrova.com/en/>

пианофорте (ранната версия на съвременното пиано, разпространяваща се през втората половина на XVIII – инструмент с чукчета, покрити с кожа, тънки струни като на чембалото и без метална рама); първите пътуващи пианисти виртуози, изиграли изключително важна роля в развитието на европейската клавирна традиция. Важен е приносът към клавирното изкуство на забравените днес Людвиг Бергер, Август Александър Кленгел, Даниел Щайбелт, Йохан Бьонер.

В трета глава Ана Фьорстер се спира на композитори, творили в Австрия, в състава на която тогава влизат и Чехия, и Унгария. Това са чешките композитори Ян Крштител Ванхал, Леополд Кожелух и Ян Воржишек, австрийците Йозеф Вьолфл и Николаус фон Круфт и унгарецът Йохан Фус.

В четвърта глава обект на изследване е музиката във Франция. От първите композитори, създали музика за пианофорте, се разглежда творчеството на Ясент Жаден, Александр Боели и Вилхелм Фридрих Калкбренаер. Във Франция по това време творят и много жени композитори: Мадам Брийон, Елен де Монжеру, Жюли Кандей, Мари Биго.

Пета глава е посветена на английската музика от края на XVIII и началото на XIX век. Представители на клавирната школа тук не са англичани, а чуждестранни музиканти, дошли да търсят успех и признание в Англия. Муцио Клементи е по произход италианец, Йохан Баптист Крамер и Йохан Шрьоестер са немци. Джордж Пинто е роден в Англия (неговият дядо е италианец).

Точно формулирани цели и задачи на дисертацията

Причина за това дисертационно изследване е липсата на достатъчна и достоверна информация за така наречените „малки майстори“ (композитори от края на XVIII и началото на XIX век) и тяхното творчество; дългогодишната концертна дейност на докторанта, както и голямата ѝ страст за откриване на непознати и оригинални клавирни партитури, събирани с много търпение в дълъг период от време (над 20 години).

Цел на изследването е представяне пред клавирните педагози, изпълнители и теоретици на неизвестни, забравени днес клавирни произведения и техните автори, и високото им професионално ниво. Защото, въпреки информационните възможности и напредналия процес на дигитализация на нотни партитури днес, в сайтовете на библиотеки и в Petrucci Music Library, произведенията на много композитори от изследваната епоха (съществена за клавирната музика) все още чакат своите откриватели и първи изпълнители.

Според Ана Фьорстер, репертоарът на пианистите покрива около пет столетия, в концертните зали и по фестивали се изпълняват все едни и същи творби на едни и същи композитори. Само на фестивала *Rarities of Piano Music* на пианиста Петер Фрунджиан/Peter Froundjian в Хузум (Германия) се изпълнява непозната и забравена клавирна музика. Запознаването с творби на забравени автори ще разшири кръгозора, ще даде различно, по-дълбоко разбиране на творчеството на известните композитори от това време. Винаги съществува обмяна на идеи и влияние между творци. **Предмет** на изследването е периодът от втората половина на XVIII и началото на XIX век, който все още не е изследван обстойно и е изключително интересен, поради появата и интензивното, бързо усъвършенстване на новия инструмент *пианофорте* и голямото количество произведения за него, създадени за кратко време. **Задача** на дисертационния труд е да се провери, обработи и уточни разпръснатата в различни институции, архиви и източници на информация за някои от забравените композитори и тяхната музика.

Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение

Този труд е опит да се събере, провери и обработи разпръснатата информация за композитори от различни страни, потънали в забвение, да се подчертаят техните постижения и да бъде представена тяхната музика, която е доказателство за високо художествено майсторство. С малки изключения, имената на представителите от този период липсват в справочниците по музикална история, не се изучават в образователните учебни заведения. Те обикновено са пренебрегвани от изпълнителите и рядко биват представени на сцената. „*В процеса на работа с посещенията на библиотеки или с общуването със съмишленици и специалисти се появяваха все нови имена и творби. Изборът бе труден, защото авторите, заслужаващи да бъдат споменати и изпълнявани, са много.*“ Останали в сянката на прочутите си съвременници, забравените композитори и техните творби би трябвало да бъдат обект на внимание не само на тесен кръг музиканти или музиколози, но и на широк кръг любители на музиката. Този труд поставя начало на изучаването на тази епоха в българското музиковедие. Изпълнителските въпроси, свързани с творчеството на тези забравени творци, са много и трябва тепърва да бъдат изследвани.

Степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие на използваната литература

Докторантката е експерт в откриването на нови и непознати клавири партитури, техен пръв изпълнител, както и търсен педагог: „*Като педагог, преподавал в женевската Ecole superieure de musique, в Konservatorium в Цюрих и Musikhochschule и Konservatorium в Биен, даващ и частни консултации на пианисти изпълнители, мога категорично да потвърдя, че повечето учаци се искат да свирят произведения, които вече са чували и познават – обикновено това са най-изпълняваните и известни творби на прочути автори. Опитът от концертната ми практика в Европа, както и този на художествен ръководител на серия концерти „Geheimtipp am Mittag“ в Цюрих в продължение на 10 години, показва, че колеги музиканти и публиката често предпочитат да изпълняват и слушат автори, чиито творби са вече емоционално и умствено асимилирани, докато всеки нов, непознат артистичен свят изисква сериозна нагласа, повече енергия и време за разбиране. В същото време публиката възприема с интерес непознати произведения, особено ако те са коментирани от изпълнителя.“*

Коректност при цитирането на представителен брой автори

Ана Фьорстер е коректна в своите цитирания. Използва богата библиография, върху която е изградила и доказала своята теза.

Приноси на дисертационния труд

1. За първи път в българското музиковедие се разглеждат непознати творби от втората половина на XVIII и началото на XIX век, като се подчертава приносът на забравени, днес непознати композитори в развитието на клавирият изкуство. Анализът на тяхната музика има отношение към по-дълбокото разбиране на музиката на известни автори от тази епоха.
2. Доказва се зараждането на ранноромантичния стил още в началните години на XIX век.
3. Анализира се развитието на изпълнителската практика през този период.
4. Представят се нови факти, свързани с биографиите на Волфганг Амадеус Моцарт, Лудвиг ван Бетховен и Даниел Щайбелт, неизвестни досега.
5. Въз основа на дългогодишни проучвания са внесени корекции при неточности или грешки в биографиите на разглежданите автори.
6. Включените в текста неизвестни клавири пиеси обогатяват съвременната педагогическата практика и допринасят за изучаване на различни пианистични техники, характерни за епохата от втората половина на XVIII и началото на XIX век.
7. Осъществени са концертни изпълнения и записи на компактдиск на разглежданите непознати музикални творби.

Оценка на съответствието на автореферата с основните положения и приносите на дисертационния труд.

Авторефератът отговаря на дисертацията и коректно предава характера на докторската работа.

Лични качества на автора (ако рецензентът го познава)

Нямам лични впечатления от Ана Фьорстер. Но нейната докторска работа е доказателство за сериозна клавирна и теоретична подготовка, както и педагогически интерес към нови и непознати светове в клавирият литература.

Публикации по темата на дисертационния труд

Докторантът има достатъчно публикации върху темата, поместени в различни медии.

НАУЧНИ ПУБЛИКАЦИИ, СВЪРЗАНИ С ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Студии и статии в научни списания:

1. Virtuozii или шарлатани. Първите пътуващи пианисти-виртуози. – В: *Българско музиковедие*, 2013, № 3 – 4, с. 116 – 133.
2. Virtuozii или шарлатани. – В: *Скрипичный ключ* (Петербург), 2014, № 2, с. 31-36.
3. Три портрета или загадка Карла Рейхеля. – В: *Скрипичный ключ* (Петербург), 2019, № 1, с. 34 –36 (за Даниел Щайбелт)

4. Даниел Щайбелт в историята на клавирната музика (последните десетилетия на XVIII и началото на XIX век). – В: В: *Българско музикознание*, 2020, № 4, с. 3 – 29.

Доклади в сборници от конференции:

1. Клавирната музика на Август Александер Кленгел (1783 – 1752). – В: *Седма научна конференция на докторанти с международно участие „Млад научен форум за музика и танц 2012“*. Сборник с резюмета и CD с докладите. НБУ, 2013, с. 24.
2. Немският композитор Людвиг Бергер (1777 – 1839) и неговите творби за пиано. – В: *Осма научна конференция на докторанти с международно участие „Млад научен форум за музика и танц 2013*. Сборник с резюмета и CD с докладите. НБУ, 2014, с. 33.
3. Клавирни вариации върху фолклорни мелодии в края на 18-и и началото на 19-и век. – В: *Девета научна конференция на докторанти с международно участие „Млад научен форум за музика и танц“*. Сборник с резюмета и CD с докладите. НБУ, 2015, с. 35.

Доклади в сборници от конференции под печат:

1. Daniel Steibelt as seen by a pianist. Сборник от конференция, посветена на 250-годишнината на Даниел Щайбелт. Париж, 2015. Wiesbaden: Musikverlag Bernd Katzbichler. Под печат.
2. Virtuozы или шарлатаны. – *Русская государственная библиотека*, Петербург, <http://nlr.ru/oniz/RA2159/publikatsii-otdela-not#sci>
3. Немецкие музыканты в России. – *Русская государственная библиотека*, Петербург, <http://nlr.ru/oniz/RA2159/publikatsii-otdela-not#sci>

НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПУБЛИКАЦИИ (буклети към CD):

1. August Alexander Klengel. CD, Trio Klengel: Anna Petrova-Forster, piano, Keiko Yamaguchi, violin, Stefania Veritá, cello, Toccata Classics, London, 2018.
2. Daniel Steibelt. Piano works. Anna Petrova-Forster, piano, CD, Gega New, 2012.
3. Diagnosis: Wunderkind. Works by composers who died young. Anna Petrova-Forster, piano, CD, Baby, USA, 2016.
4. The Birth of the Etude. Anna Petrova-Forster, piano, Toccata Classics, London, 2020.

Мнения, препоръки и бележки

Конкретни препоръки нямам, но бих искала да предложа резултатите на този интересен и дългогодишен труд да се публикуват в отделна книга, би могло на няколко езика – английски, немски и френски (освен на български).

В заключение на това СТАНОВИЩЕ ще завърша със следната оценка:

Дейността на докторантката отговаря на наукометричните показатели за придобиване на образователната и научни степен „доктор“, според Закона за развитието на академичния състав на Република България.

Дисертационният труд на Анна Петрова-Форстер, докторант в НБУ, департамент „Музика“, с научен ръководител проф. Елисавета Вълчинова-Чендова, д.н., на тема: НЕПОЗНАТА ЕВРОПЕЙСКА КЛАВИРНА МУЗИКА ОТ ВТОРАТА ПОЛОВИНА НА XVIII И НАЧАЛОТО НА XIX ВЕК, заедно с носените от него приноси с научни и приложни качества, както публикациите и концертите ѝ, смятам достатъчни, за да дам убедено своята положителна оценка и да предложа на уважаемото научното жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство, на Анна Петрова-Форстер, според изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

31.01.2021, София

Проф. д-р Милена Шушулова-Павлова